

VORMING OP GREIJDANUS

De school als stimulerende omgeving voor
vormende ervaringen • Versie 3

KOM LEREN, GELOVEN, LEVEN!

VOORWOORD

Wil je meer weten over onze visie op vorming, het Greijdanus Agoramodel, de vormingsdoelen en het zichtbaar maken van vorming? Wil je meer weten over de verhouding tussen vorming en burgerschapsvorming? Dan heb je het juiste document in handen. Zeker als je houdt van een stevige onderbouwing vanuit de literatuur.

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD

1. VISIE OP VORMING

- WAT IS VORMING?
- CHRISTELIJKE VORMING
- (BREDE) VORMING, BURGERSCHAPSVORMING EN WERELDBURGERSCHAP
- VORMEND ONDERWIJS: AFBAKENING VAN HET SPEELVELD
- DE BETROKKENEN IN HET VORMINGSPROCES

2. HET KADER VOOR HET WERKEN MET VORMING

3. WAT KUNNEN TEAMS CONCREET DOEN?

4. WAT WORDT ER ZICHTBAAR GEMAAKT VAN VORMING?

1. VISIE OP VORMING

De Greijdanus-slogan Kom, leren, geloven, leven maakt duidelijk dat vorming hoog op de agenda staat. Greijdanus leidt niet alleen op voor een diploma, maar wil ook bijdragen aan de ontwikkeling van jongeren tot een persoon die zelfstandig een positie kan innemen vanuit een betekenisvol perspectief op het leven.

Ten diepste is dat vanuit de overtuiging dat vorming van jongeren een verantwoordelijkheid is die ons door God gegeven is. Een jongere is geen object, maar een gave. De school mag tijdelijk beheren wat het onder zijn hoede krijgt: kinderen van God. De aandacht is daarbij gericht op de toekomst van de jongere, om te bevorderen dat hij of zij zelfstandig in de wereld kan staan. Vorming is een christelijk dienstbetoon aan de jongere, een eervolle taak om jongeren te stimuleren om zich als persoon te ontwikkelen en hun plek in de wereld in te nemen. Ze mogen leren, geloven en leven!

Het is een misvatting dat vorming een keuzemogelijkheid is voor een school. Onderwijs is hoe dan ook vormend. Hoe je je gedraagt, hoe je met een groep omgaat, hoe je met de leerstof omgaat, waar je jongeren aan blootstelt, hoe een school georganiseerd is: dit alles is vormend. Het is daarom goed dat teams, docenten of medewerkers zich bewust zijn van hoe ze jongeren (en elkaar) vormen. Greijdanus heeft zich daarom ten doel gesteld om de vorming van jongeren bewuster aan te wakkeren en meer zichtbaar te maken. De school gaat een inspanningsverplichting aan: het wil nog nadrukkelijker een omgeving scheppen waarin vorming wordt gestimuleerd.

Dit gebeurt door medewerkers en docenten bewust te maken van de vormende dimensie van hun werk. Daarbij wordt de rol die ze op het gebied van vorming als professional innemen bevorderd. Ten tweede wordt er een vormingscurriculum ontwikkeld, met behulp waarvan de school, vanuit haar identiteit, gericht accenten wil leggen op het gebied van vorming. Ten derde zal de vorming van jongeren beter in beeld worden gebracht, zodat een jongere kan reflecteren op de plek die hij of zij inneemt in de wereld.

WAT IS VORMING?

Goed onderwijs raakt aan drie domeinen: kwalificatie (het verwerven van kennis, vaardigheden en houdingen die jongeren kwalificeren om iets te doen), socialisatie (de wijze waarop jongeren deelgenoot worden van tradities en praktijken) en subjectivering (de wijze waarop jongeren worden aangemoedigd om een persoon te willen zijn) (Biesta, 2018).¹ Hoewel bij vorming de nadruk ligt op de ontwikkeling van persoonlijkheid, is vorming altijd verbonden met wat mensen kennen/kunnen en de tradities en praktijken waarin ze zich begeven.

Vormend onderwijs mag zich niet beperken tot socialisatie, want dan zou vorming leiden tot een vorm van indoctrinatie. Vormend onderwijs mag zich ook niet beperken tot kwalificatie, want dan zou vorming leiden tot een vorm van instrumentalisme. Het is juist de bedoeling dat jongeren, in een voortdurende interactie met de wereld, leren om hun eigen plaats en ruimte te ontdekken en in te nemen. Vormend onderwijs heeft, zo stelt Wil Derkse, tot doel om de ‘mogelijkheden, interesses en vermogens in de persoon van de jongere op te wekken en te laten groeien, in contact met bronnen van waarde.’² Een school heeft de taak om jongeren in te wijden in nieuwe werelden. Met die nieuwe werelden raken jongeren bekend, ze raken ermee verbonden en leren ze zich ertoe te verhouden.

Daarom is het handelen van de school op het gebied van vorming een inspanningsverplichting: jongeren worden blootgesteld aan ervaringen waarin ze zich – mogelijkerwijs – beelden, interesses en kwaliteiten eigen maken. Het begrip ‘ervaring’ speelt daarom een cruciale rol in het denken over vorming op Greijdanus, omdat het de vrijheid van de jongere waarborgt en voorkomt dat vorming als een afdwingbaar en maakbaar proces wordt gezien.

We hebben de volgende werkdefinitie voor vorming opgesteld en gebruikt om het vormingsbeleid vorm te geven:

Het geheel van ervaringen – waaronder ervaringen van transcendentie – waarin mensen zich beelden, interesses en kwaliteiten eigen maken, in de afstemming op en met anderen een gemeenschappelijke werkelijkheid vormen, en vanuit zelfbewustwording tot volle wasdom komen.

¹ Zie bijvoorbeeld: Biesta, G. (2018). Tijd voor pedagogiek: Over de pedagogische paragraaf in onderwijs, opleiding en vorming.

² Derkse, W. (red.) (2001). Pleidooi voor een onderwijs'wende'. Van functionele informatemarkt naar vitaal leren.

VORMENDE ERVARINGEN

Ervaringen vormen de voedingsbodem voor vorming. Jongeren vormen zich door middel van ervaringen die ze op school en daarbuiten opdoen. Het vormingsbeleid van de school richt zich op deze ervaringen: aan welke ervaringen willen we jongeren blootstellen? Deze ervaringen beïnvloeden de manier waarop jongeren naar verschillende aspecten van de werkelijkheid kijken. Greijdanus stimuleert jongeren om vanuit vier perspectieven (ik, de ander, de wereld en God) te reflecteren op vormende ervaringen die zijn aangeboden of die zich aan de jongere voordoen. Daarbij wordt gebruik gemaakt van een viertal klassieke vragen: Hoe werkt het hier? (feiten); Wat vinden we er gewoonlijk van? (tradities); Hoe zou het hier moeten werken? (doelen); Hoe zou het moeten werken in het licht van de eeuwigheid? (idealen). De vier genoemde perspectieven en de vier klassieke vragen kunnen worden toegepast op alle levenssferen. Op Greijdanus onderscheiden we vier sferen waarin jongeren leven (de privé sfeer, de private sfeer, publieke sfeer en politieke sfeer). Daarnaast zijn vier sferen geformuleerd waarin jongeren oefenen (religie, kunst, sport, filosofie/school). De vier perspectieven, de vier vragen en de acht levenssferen maken samen onderdeel uit van het zgn. Agora-model. In het volgende hoofdstuk worden deze onderdelen stap voor stap uitgelegd en verder uitgewerkt.

BEWUSTWORDING

Jongeren worden niet alleen aangemoedigd om bepaalde ervaring te ondergaan, maar ook om te onderzoeken wat ze zich in deze ervaringen eigen maken (aan beelden, interesses en kwaliteiten). Dit proces van bewustwording is een belangrijk onderdeel van vorming en zal voor iedere jongere anders verlopen, omdat vorming een persoonlijk en innerlijk proces is. Een proces dat vraagt om goede begeleiding.

TOT BLOEI KOMEN

Het uiteindelijke doel van vorming is om de jongere tot bloei of tot volle wasdom te laten komen. Wat het in grote lijnen betekent om tot bloei tot komen, vatten we binnen Greijdanus op vanuit een christelijke levensovertuiging.

CHRISTELIJKE FORMING

In de context van Greijdanus zijn de genoemde bronnen van waarde in de kern duidelijk. We zien deze samengevat in de centrale waarde van Christus volgen. Christus volgen doe je overal, op alle terreinen van het leven. Dit impliceert een christelijk wereldbeeld.

Iedereen heeft een wereldbeeld. Een wereldbeeld is de lens waardoor we de werkelijkheid en onze levens daarin interpreteren en de betekenis daarvan duiden. Een wereldbeeld helpt ons antwoord te geven op de meest fundamentele vragen van ons bestaan. Waar komt alles vandaan? Wat is het doel daarvan? Hoe komt het dat dingen misgaan? Hoe kan alles weer goedkomen? En waar gaat het allemaal naar toe, en wat is mijn plek daarin? Een wereldbeeld is daarom in essentie nooit neutraal.

Het christelijk wereldbeeld is uitgesproken teleologisch, d.w.z. dat alles in de werkelijkheid een inherente bedoeling heeft. In de werkelijkheid leven is daarmee voor mensen ook het ontdekken van deze bedoelingen. Het is een ontdekkingsstocht naar Gods gang met ons, maar ook naar onze gang met God. Uiteindelijk begint vorming bij het innemen van je plek in Gods wereld als jezelf. In het ervaren van de werkelijkheid in al haar facetten kom je erachter wie je zelf bent.

HOE ZIET DEZE STRUCTUUR ERUIT?

Het is christelijk om positief te beginnen: de werkelijkheid is een gave die ons doet leven, verwonderen en genieten. We ervaren de werkelijkheid als waardevol, waardoor we interesses en passies ontwikkelen. De relatie tot de werkelijkheid is voor een christen fundamenteel religieus: een gelovende houding is niet raar of iets extra's, maar uitdrukking van een normale verbinding. Geloven is heel menselijk. Geloven doen we allemaal, zelf wanneer dat betekent dat we geloven dat God niet bestaat.

Vervolgens moet ook het besef aanwezig zijn dat de mens zijn eigen wegen wil gaan waarop geen recht wordt gedaan aan het goede, de verbinding met God en Zijn bedoeling met de schepping. De zondeval heeft voor een diepe kloof gezorgd tussen hoe het allemaal bedoeld was en hoe het nu allemaal uitpakt. Daarom moeten jongeren ook gevormd worden in een kritische houding (ten aanzien van onrecht, vervreemding van God en zijn plan met de wereld). Een houding waarbij naast verzet, ook oog is voor het niet-succesvolle, het gebrokene en het onverklaarbare lot.³ Dit aspect van het bestaan kan ons ook weleens verbijsteren en lamslaan. Nieuwsgierigheid kan omslaan in afschuw.

³ Hedendaagse vormingsidealen zijn vaak naturalistisch van aard, ze stellen dat als de leerling de ruimte krijgt en maar voldoende uitgedaagd wordt, het wel goed komt. Het probleem met deze benadering is dat het niet-succesvolle, het gebrokene en het onverklaarbare lot geen plek krijgen. Een kijk op de mens die de geneigdheid tot het kwade verdisconteert, doet meer recht aan de realiteit.

Maar er is hoop. We hoeven niet te blijven hangen in de constatering dat alles grondig fout is gegaan. Christus heeft aan het kruis geleden, is gestorven en is opgestaan. Net als de volkomen goedheid van de schepping en de totale verdorvenheid van de zondeval is ook dit verlossend werk een centraal thema binnen het christelijk wereldbeeld. In de context van vorming heeft ze connotaties met opnieuw mogen beginnen, geduld hebben met anderen en jezelf, afhankelijkheid erkennen. Sterker nog, we mogen ons ingezet weten in Gods Koninkrijk om deze hoop te vertegenwoordigen hier en nu. Kortom verlossing brengt vrijheid en verantwoordelijkheid met zich mee. Vrijheid van een potentieel verlamende schuld. Verantwoordelijkheid om de littekens van de zonde om te zetten in tekenen van hoop.

De ander kant van deze medaille is verantwoordelijkheid. Die vrijheid vraagt om een antwoord. Hoe ga je daar mee om? Waar zet je jezelf voor in? En hoe? En wat zegt dit over jou? Waar draait het in jouw leven om? Deze verantwoordelijk hoeft je niet zwaarmoedig op te pakken. Je mag uit dankbaarheid het leven vieren wat (opnieuw) is gegeven, met al je talenten en afhankelijkheden.

Als laatste element van een christelijk wereldbeeld is het belangrijk om zicht te houden op het uiteindelijk perspectief. Het eschatologisch vergezicht leert ons ook dat het leven niet maakbaar is en vooral ook dat we de nieuwe wereld niet hier en nu op eigen kracht hoeven te realiseren. We leven in een gebroken wereld die pas in een nieuwe hemel en nieuwe aarde weer volmaakt zal zijn. Dit geeft rust om biddend te werken in Gods Koninkrijk en zicht te houden op de zaken die er echt toe doen.

(BREDE) VORMING, BURGERSCHAPSVORMING

EN WERELDBURGERSCHAP

De Nederlandse overheid stelt alle scholen bij wet verplicht om binnen het curriculum aandacht te geven aan het thema burgerschap. Greijdanus heeft ervoor gekozen dit breder te trekken door te kiezen voor aandacht voor vorming. In het spraakgebruik in de school wordt daarom voor vorming ook vaak de term Brede Vorming gebruikt. Deze term kan worden gezien als een paraplu-terme. Belangrijke onderdelen daarvan zijn burgerschapsvorming⁴, maar ook wereldburgerschap of internationalisatie. Eerst volgen nu wat opmerkingen over de verhouding tussen Brede Vorming en wereldburgerschap. Daarna wordt ingezoomd op de verhouding tussen Brede Vorming en burgerschapsvorming.

Als burgers van Gods koninkrijk zien wij in dat wij een verantwoordelijkheid dragen voor onze naaste dichtbij en ver weg. We beseffen dat we kunnen leren van mensen die het christelijk geloof vormgeven in een andere culturele context. We realiseren ons ook dat we in onze multiculturele en mondiale samenleving kunnen leren van mensen die een ander wereldbeeld of levensvisie hebben. Zo krijgen we oog voor eigenaardigheden van onze eigen context en leren we eigen overtuigingen opnieuw bezien vanuit een ander perspectief.

Door zowel op zoek te gaan naar wereldwijde samenhang binnen de acht sferen en naar interculturele verschillen binnen onze concepten van de sferen, krijgen de vier klassieke vragen op deze manier invulling:

1. De vraag 'hoe werkt het hier?' wordt nog relevanter als ook de vraag 'hoe werkt het daar?' gesteld wordt.
2. De vraag 'wat vinden we er gewoonlijk van?' wordt uitgedaagd wanneer we onze waarden en overtuigingen in dialoog met een nieuwe culturele context bevragen.
3. De vraag 'hoe zou het hier moeten werken?' wordt spannender wanneer we ons realiseren dat (on)mogelijkheden in onze maatschappij onlosmakelijk verbonden zijn met internationale processen.
4. De vraag 'hoe zou het moeten zijn in het licht van de eeuwigheid' doet ook een appèl op onze idealen voor de mensheid wereldwijd.

⁴ Voor zowel burgerschapsvorming als wereldburgerschap/internationalisatie zijn visiedocumenten geschreven. Deze visiestukken klinken mee in dit boekje Vorming. De visiedocumenten zijn ook apart beschikbaar in de Teamsomgeving.

De aandacht voor de vorming van jongeren zoals Greijdanus heeft geformuleerd en de wettelijke burgerschapsopdracht vanuit de Nederlandse overheid overlappen. Allebei hebben ze aandacht voor het leven in de private, publieke en politieke sfeer. Daarnaast willen ze allebei in de school oefenen met de bijbehorende rollen. Door als school ook aandacht te hebben voor andere overtuigingen en visies dragen we bij aan de vorming van een eigen overtuiging bij de jongere zodat ze creatieve bijdrage kunnen leveren aan de samenleving. Greijdanus stimuleert de jongeren nadrukkelijk om vanuit verschillende perspectieven (ik, de ander, wereld en (christelijke) wereldbeeld) expliciet en zichtbaar te reflecteren op de vormende ervaringen die worden aangeboden of die zich aan de jongeren voordoen. Elke jongere neemt de reflecties op vormende ervaringen op in een persoonlijk, digitaal portfolio.

Op deze wijze wordt ook iets het unieke karakter van het Nederlandse onderwijsbestel zichtbaar. Scholen krijgen vanuit de vrijheid van onderwijs veel ruimte om het burgerschapsonderwijs in te richten. De levensbeschouwelijke visie op onderwijs en leren mag doorklinken in de manier waarop het burgerschapsonderwijs wordt vormgegeven. Tegelijkertijd maakt het wettelijke karakter van de burgerschapsopdracht ook duidelijk dat de overheid scholen een belangrijke en expliciete taak toekent in de bevordering van burgerschap en in bevordering van de sociale cohesie.

WETTELIJK KADER VAN BURGERSCHAPSVORMING

EN DE INVULLING OP GREIJDANUS

De inspectie houdt toezicht op de naleving van de wet. Daarbij let ze op de inhoud, op de onderwijskundige uitgangspunten en op het schoolklimaat.

1. Inhoud: basiswaarden en sociale en maatschappelijke competenties
Scholen zijn wettelijk verplicht om jongeren respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat bij te brengen. De kern van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat omvat vrijheid van meningsuiting, het gelijkheidsbeginsel, begrip, verdraagzaamheid, de afwijzing van onverdraagzaamheid en discriminatie en autonomie en verantwoordelijkheidsbesef. Op Greijdanus wordt gewerkt aan een overzicht van alle vormende ervaringen die worden aangeboden van klas 1 tot en met het examenjaar. In dat overzicht worden ook expliciet de punten opgenomen die door de wetgever worden geëist. Scholen zijn verder verplicht om aandacht te geven aan het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke competenties, die nodig zijn om deel te kunnen nemen aan de democratische Nederlandse samenleving.

2. Onderwijskundige uitgangspunten: doelgericht, samenhangend, herkenbaar en inzicht in resultaten

De wet stelt de volgende eisen aan het onderwijsaanbod:

- Het burgerschapsonderwijs moet doelgericht zijn. Dat betekent dat concrete leerdoelen nodig zijn, waarin zichtbaar is welke competenties de school met het onderwijs nastreeft.
- De doelgerichtheid houdt ook in dat inzicht nodig is in de resultaten van het onderwijs. De school moet de leerresultaten voor burgerschap in kaart brengen, zodat nagegaan kan worden of de leerdoelen worden gerealiseerd.
- Het burgerschapsonderwijs moet samenhangend zijn. Dat betekent dat er een logische opbouw is, waarin de verschillende onderdelen in samenhang worden aangeboden.
- Het burgerschapsonderwijs moet herkenbaar zijn. Dat betekent dat het onderwijsaanbod dat de school zegt aan te bieden, daadwerkelijk zichtbaar moet zijn in de praktijk.

Welke doelen een school kiest en hoe het aanbod wordt ingericht en in praktijk wordt gebracht, is aan de school.

Eén van de onderwijskundige speerpunten van Greijdanus is dat gewerkt wordt vanuit leerdoelen. Deze zijn opgenomen in studieplanners en/of de elektronische leeromgeving. Een volgende stap is dat er op vakniveau vormingsdoelen worden toegevoegd. Datzelfde geldt voor het overzicht van de vormende ervaringen dat beschikbaar komt van de brugklas tot en met het examenjaar. Per vormende ervaring zijn leerdoelen aanwezig. Op Greijdanus reflecteren jongeren op vormende ervaringen. Deze reflecties komen in een digitaal portfolio. Op termijn willen we dat alle jongeren de school verlaten met een diploma, maar ook met een digitaal portfolio. Op deze wijze wordt daadwerkelijk zichtbaar welke vormende ervaringen zijn opgedaan en wat jongeren daarvan vinden. Greijdanus heeft een Auctoraat Brede Vorming ingesteld. Vanuit het Auctoraat wordt o.a. onderzoek gedaan naar het effect van vormende ervaringen die worden aangeboden. Denk daarbij aan bijvoorbeeld narratieve visitaties, maar ook aan het ontwikkelen van instrumenten zoals pretest/posttest vragenlijsten en focusgesprekken om samen met jongeren na te gaan wat de vormende ervaring hen heeft gebracht.

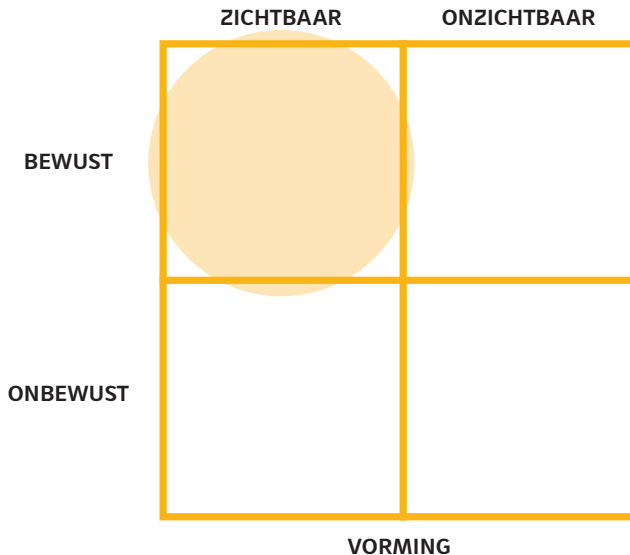
3. Schoolklimaat: oefenplaats in overeenstemming met basiswaarden
De wet geeft tot slot nog een aantal aanwijzingen voor de schoolomgeving waarin het burgerschapsonderwijs wordt gegeven. Daarbij gelden drie elementen:

- De schoolcultuur moet in overeenstemming zijn met de basiswaarden.
- De omgeving moet jongeren stimuleren om met de basiswaarden te oefenen en die in praktijk te brengen.
- Het schoolklimaat moet zo zijn dat iedereen zich veilig en geaccepteerd voelt.

Ook voor deze punten geldt dat Greijdanus op onderzoeksmatige wijze nagaat hoe jongeren het schoolklimaat ervaren. De uitkomsten zijn onderwerp van gesprek in de teams en in de managementrapportages.

VORMEND ONDERWIJS: AFBAKENING VAN HET SPEELVELD

Niet alle vorming vindt plaats binnen school. Daarnaast komt niet alle vorming binnen school bewust tot stand. Bovendien wordt niet alle vorming binnen school zichtbaar gemaakt. Dat werpt de vraag op wat het speelveld van de school is ten aanzien van (brede) vorming van jongeren. Het vormingsbeleid van Greijdanus richt zich op de vorming die bewust geïnitieerd wordt en zichtbaar wordt gemaakt. Het pretendeert dus niet alle vorming op school alomvattend te beschrijven (zie daarvoor onderstaande figuur). Als school willen we vastleggen hoe we bewust invloed proberen uit te oefenen op het vormingsproces van de jongeren en dit proces zichtbaar te maken.

Figuur 1 Het vormingsbeleid richt zich op vorming die bewust geïnitieerd wordt en zichtbaar is

Uitgangspunt voor het vormingsbeleid zijn door de school bewust vormgegeven vormingspraktijken, die jongere blootstellen aan ervaringen die vormend kunnen zijn. Vorming is niet afdwingbaar, maar kan wel bevorderd worden. Door een curriculum, maar breder en dieper nog door wat er in de school zichtbaar is van de leergemeenschap, leefgemeenschap en waardengemeenschap die de school wil zijn.

DE BETROKKENEN IN HET VORMINGSPROCES

Bij vorming zijn verschillende ‘spelers’ betrokken.

DE MEDEWERKER

Iedere medewerker op school (conciërge, TOA, ICT, zorgmedewerker) draagt zijn of haar steentje bij aan het vormingsklimaat op school. Hoe je je gedraagt, hoe je met elkaar en jongeren omgaat, hoe je zaken organiseert: het heeft impact op hoe je jongeren vormt.

DE DOCENT

Een docent heeft hart voor jongeren, hart voor de leerstof en wijsheid waarmee hij jongeren in aanraking wil brengen. De betrokkenheid van de docent kan pas tot zijn recht komen als hij weet wat hij wil overdragen. Een docent moet dus zelf overtuigd zijn van de betekenis van de vorming die hij aanbiedt: het voegt wat toe aan het leven van degene die gevormd wordt. Dat moet een docent uitstralen: hart voor de zaak. De Muynck stelt in dit verband dat vormende beïnvloeding ‘sterk [wordt] bepaald door wat een docent wenselijk acht, een mensbeeld. Wie of wat je bent, hangt samen met waarmee je verbonden bent. Wat zie je als goed in de werkelijkheid, waarmee wil je je jongeren in aanraking brengen? En waarin wil je ze kritisch leren zijn?’⁵ Docenten vervullen dus een gidsfunctie: ze leiden jongeren nieuwe werelden in en in wat ze laten zien komt tot uitdrukking wat ze waarderen en waarop ze kritisch zijn. Als leermeester leer je de jongeren die werelden kennen, als rolmodel laat je zien hoe je je in die wereld kunt bewegen en als vertrouwenspersoon draag je er zorg voor dat jongeren kunnen terugvallen op jou in hun eigen zoektocht in die werelden. Die gidsfunctie vraagt dus om een open houding richting de jongere: een docent moet ook altijd ruimte bieden aan het eigen, verrijkende, perspectief dat jongeren inbrengen.

DE JONGERE

Een jongere wordt persoonlijk gevormd, op zijn eigen unieke manier, zélf maar wel aan iets anders dan zichzelf of door anderen dan zichzelf.⁶ Je hebt de ander nodig om te ontdekken wie je zelf bent. We leven niet als losse individuen, maar hebben sociale verbanden en relaties nodig om ons aan te spiegelen, om in dialoog te zijn, om elkaar in de ogen te kijken, om te schuren, te wrijven, te schaven, te confronteren en zo door

⁵ Muynck, A. de (2004). Christelijk leraarschap. Tussen presentie, vorming en werkelijkheid. De LVGS-brochure Mensen kunnen bloeien benadrukt in dit verband het verschil tussen een christelijk perspectief en een humanistisch perspectief (p.18-20). Vanuit een christelijke visie worden mensen gezien als onzelfgenoegzaam

de ander te ontdekken wie je zelf bent. Vorming vindt uiteindelijk ook plaats in de relatie van hart-tot-hart. Vorming bestaat in een toe-eigening van dat wat zich in de wereld voordoet, te kennen en te waarderen geeft. Vorming wordt daarom ook wel getypeerd als zelfvorming: een mens ontwikkelt een zelfstandige verhouding tot de werkelijkheid. Bij het aanwakkeren van mogelijkheden, interesses en kwaliteiten in een persoon, speelt de jongere zelf de belangrijkste rol. Het moeten immers de mogelijkheden, interesses en kwaliteiten van de jongere zelf worden. Daaruit volgt niet dat vorming een individuele aangelegenheid is: een goede pedagogische relatie met opvoeders en docenten die stimuleren en inspireren ('opwekken') blijft van groot belang. Een jongere moet op eigen wijze verwerken wat het in de opvoeding en het onderwijs wordt aangereikt. Vorming gebeurt dus van binnenuit, in vrijheid, maar tegelijkertijd vormen jongeren zich aan anderen in ontmoetingen en betekenisvolle relaties.

DE CONTEXT

Het vormingsonderwijs wordt vormgegeven op basis van een inspanningsverplichting: de school scheidt een omgeving waarin jongeren aangemoedigd worden om bepaalde ervaringen aan te gaan, die een vormende waarde kunnen hebben, met als oogmerk om de jongere als persoon tot bloei te laten komen. De school zelf vormt daarbij een passende context voor de vorming van jongeren. De school is een mini-samenleving waarin door de vormgeving, vorming als vanzelf meekomt:

- Een leer en leefgemeenschap waarin jongeren samen met ervaren, wijze en gekwalificeerde ouderen werken aan leerdoelen, waarin jongeren producent zijn en veel minder consument.
- Een waardengemeenschap waarin het (christelijke) wereldbeeld en geëxpliciteerde waarden de hele organisatie op een congruente manier doortrekken. De waarden zijn dan richtinggevend in al het doen en laten. Al het doen en laten betreft dan de pedagogiek, de didactiek, de gehanteerde leertheorieën, de schoolorganisatie en de plek van de school in de samenleving.⁷

(ze zijn afhankelijk van inzicht, wijsheid en kennis die zij niet uit zichzelf bezitten en zijn aangewezen op anderen). Daarnaast wordt ieder mens gezien als bijzonder (maar dat bijzondere komt pas tot ontsluiting in een context van waardering en maatschappelijke en culturele betekenis). Mensbeeld: de mens is een religieus, antwoordend (taak van de school: leren om positief te antwoorden), sociaal (taak van de school: morele houding vormen) en cultureel (taak van de school: de menselijke creativiteit krijgt een plek in de eigen aard en bedoeling van de geschapen wereld) wezen.

⁶ Laar, T. van (2019). Bijzonder gevormd. Over vorming in het christelijk onderwijs.

⁷ Jong, M.J. de (2019). Identiteit en onderwijs. Vormingsdoelen en een passende onderwijsorganisatie.

2. HET KADER VOOR HET WERKEN MET VORMING

ORDENING VAN HET CURRICULUM:

HET GREIJDANUS AGORAMODEL

Voor het in kaart brengen van de vorming van de jongere koos Greijdanus voor het Agoramodel van ISVW. Dit model is doorontwikkeld naar de context van Greijdanus. In hoofdstuk 1 zijn een aantal onderdelen al kort aangestipt. In dit hoofdstuk worden de verschillende onderdelen van het vormingscurriculum stap voor stap verder uitgewerkt.

De kracht van het model is de visuele herkenbaarheid. Het model laat acht typen gebouwen zien, die van alle tijden en plaatsen zijn. Deze acht gebouwen staan voor acht sferen in de maatschappij waarin mensen zich verzamelen. Er zijn vier levenssferen (privé, privaat, publiek en politiek) en vier oefensferen (religie, sport, kunst en filosofie/school). Elke sfeer kent zijn eigen omgangsvormen, normen en waarden, waardoor elke sfeer om inwijding vraagt.

Het model vertrekt vanuit jongeren die zich op het plein bevinden met als bagage hun eigen levensverhaal, karakter, vermogens en ambities. Vanuit dit plein ontdekt de jongere – met de docent als leermeester, rolmodel en vertrouwenspersoon – de verschillende domeinen van de maatschappij. In dat proces denkt een jongere na over zichzelf, anderen, de wereld en God.

Het Greijdanus Agoramodel biedt dus een instrument om met jongeren in gesprek te gaan over hun ontwikkeling en bekendheid met de verschillende sferen in de maatschappij. Hierbij kan het model de jongeren voorbereiden op de verschillende rollen die ze kunnen/moeten vervullen in de maatschappij en werpt daarbij de vraag op hoe ze als christen wegwijs worden in de wereld. Het model is ook een middel om de vormingservaringen die jongeren opdoen in en rondom hun schooltijd te verzamelen en te ordenen door middel van een vormingsportfolio.

DE RUIMTELIJKE BENADERING VAN VORMING: DE ACHT SFEREN

De acht leef- en oefensferen vormen de basis en nodigen uit om te kijken naar de verschillende rollen die je in het leven kunt spelen. Het ordent deze rollen aan de hand van vier tijdloze gebouwen en vier oefensferen.

In vier gebouwen leven mensen en vervullen ze een specifieke rol:

- die van familiemens (privésfeer),
- ondernemer/werknemer/consument (private sfeer),
- maatschappelijk betrokkene (publieke sfeer)
- en een rol binnen de drie machten (politieke sfeer).

De organiserende principes van de privésfeer zijn met name belangeloosheid, liefde en vriendschap.

In de private sfeer zijn de leidende beginselen contract, prestatie en beloning. De publieke sfeer wordt gekenmerkt door vrijheid, initiatief en verbeelding van een goede wereld. In de politieke sfeer gaat het tot slot voornamelijk om het geweldloos 'uitvechten' van de 'juiste' visie op het leven (hoe het was, is en zijn zal).

In de andere vier sferen oefenen mensen voor dat leven:

- religie
- sport
- kunst
- filosofie/school.

Alle thema's die op school behandeld worden kunnen vanuit de acht sferen benaderd worden.

DE RELATIONELE BENADERING VAN VORMING: DE VIER PERSPECTIEVEN

De eerste verdieping van het model wordt gevormd door de verschillende relaties die in de genoemde gebouwen gelegd worden. In Gods wereld ben je niet alleen: je verhoudt je tot God, jezelf, je naaste en de wereld. De beelden die deze relaties kleuren staan centraal in het hart van het model: de egosfeer.

DE BENADERING VAN VORMING VANUIT VIER TIJDSDIMENSIES: DE VIER VRAGEN

De inwijding in elk van de sferen – het leren spelen van de rollen – kan worden geoefend met behulp van vier vragen:

1. Hoe werkt het hier? (feiten)
2. Wat vinden we er gewoonlijk van? (tradities)
3. Hoe zou het hier moeten werken? (doelen)
4. Hoe zou het moeten werken in het licht van de eeuwigheid? (idealen).

Met behulp van deze vragen kunnen jongeren de sferen ontdekken. De vragen zijn ook goed te gebruiken om thema's uit de actualiteit te onderzoeken en met het oog op wereldburgerschap toe te spitsen op 'het hier' en 'het daar'.

ORDENING VAN HET VORMINGSCURRICULUM: VORMINGSDOELEN

Uitgangspunt voor het opstellen van de vormingsdoelen zijn de vier perspectieven (hart van het Greijdanus Agoramodel) in combinatie met de acht sferen.

Het hart van het Greijdanus Agoramodel verankert de identiteit van de school, die zich vertaalt naar hoe mensen zich verhouden tot God, zichzelf, hun naasten en de wereld. Door inwijding in de levens- en oefensferen leren jongeren de verschillende rollen in het maatschappelijk leven te spelen, zodat ze (na hun schooltijd) wegwijs zijn in de maatschappij. Daarnaast wil de school, vanuit haar christelijke identiteit, jongeren stimuleren om een eigen persoonlijkheid te ontwikkelen (die doorklinkt in de manier waarop ze zich bewegen in de maatschappij). Jongeren worden daarmee aangemoedigd om in de verschillende sferen vanuit hun eigen levensoriëntatie te denken en te handelen.

Op basis van een inhoudelijke lading van de vier perspectieven⁸ en de waarden van het Greijdanus zijn per sfeer vier vormingsdoelen geformuleerd, zodat het vormingscurriculum in totaal 32 vormingsdoelen omvat.

DE PRIVÉSFEER

Verhouding (tot)	Vormingsdoelen
God (Christus volgen en verantwoordelijk)	De jongere ervaart wat het is om stil te staan bij de rol die God speelt in zijn/haar leven
Jezelf (groeien en verschil)	De jongere ervaart wat het is om zich bewust te verhouden tot zichzelf en te waarderen.
Anderen (verschil, samen en dienstbaar)	De jongere ervaart de waarde van persoonlijke relaties en verschillen tussen mensen.
Wereld (genieten en verantwoordelijk)	De jongere ervaart wat het is om te genieten van en te zorgen voor de eigen leefomgeving.

⁸ Voor een inhoudelijk vulling van de vier perspectieven is gebruik gemaakt van het LVGS-rapport Mensen kunnen bloeien (2017). In dit rapport worden de vier perspectieven verder uitgewerkt door middel van twee begrippen, waarmee enerzijds een houding en anderzijds een handelingsgerichtheid wordt uitgedrukt. De verhouding tot God wordt gekenmerkt door eerbied (eerbied en ontzag voor God en zijn werken) en verantwoordelijkheid (met je talenten antwoorden op Gods stem en genieten van zijn genade). De verhouding tot jezelf door zelfwaardering (aanvaarding en waardering van wie we mogen zijn in Gods licht) en bereidheid (leren luisteren naar Gods stem en ons inzetten voor Gods koninkrijk). De verhouding tot anderen door respect (respect voor de waardigheid van anderen als beeld van God) en dienstbaarheid (ontwikkeling en belang van anderen zien en dienen). De verhouding tot de wereld door zorg en genieten (zorgen voor en genieten van dat wat ons door God is gegeven) en rechtvaardigheid (recht doen aan Gods schepping en recht/vrede zoeken in instituties volgens Gods bedoelingen).

DE PRIVATE SFEER

Verhouding (tot)	Vormingsdoelen
God (Christus volgen en verantwoordelijk)	De jongere ervaart wat het is om zijn loopbaan te plaatsen in het licht van Gods Koninkrijk.
Jezelf (groeien en verschil)	De jongere ervaart wat het is om zijn talenten te koppelen aan een loopbaan.
Anderen (verschil, samen en dienstbaar)	De jongere ervaart wat het is om op economisch wijze samen te werken en te concurreren met anderen.
Wereld (genieten en verantwoordelijk)	De jongere ervaart wat het is om economische belangen af te wegen tegen andere waarden.

DE PUBLIEKE SFEER

Verhouding (tot)	Vormingsdoelen
God (Christus volgen en verantwoordelijk)	De jongere ervaart wat het is om als christen op de samenleving betrokken te zijn.
Jezelf (groeien en verschil)	De jongere ervaart wat het is om een bijdrage te leveren aan de samenleving.
Anderen (verschil, samen en dienstbaar)	De jongere ervaart wat het is om met mensen van verschillende culturen, religies en levensbeschouwingen samen te leven.
Wereld (genieten en verantwoordelijk)	De jongere ervaart wat het is om samen voor de wereld te zorgen

DE POLITIEKE SFEER

Verhouding (tot)	Vormingsdoelen
God (Christus volgen en verantwoordelijk)	De jongere ervaart wat het is om als christen op de samenleving betrokken te zijn.
Jezelf (groeien en verschil)	De jongere ervaart wat het is om een bijdrage te leveren aan de samenleving.
Anderen (verschil, samen en dienstbaar)	De jongere ervaart wat het is om met mensen van verschillende culturen, religies en levensbeschouwingen samen te leven.
Wereld (genieten en verantwoordelijk)	De jongere ervaart wat het is om samen voor de wereld te zorgen

DE SFEER VAN DE RELIGIE

Verhouding (tot)	Vormingsdoelen
God (Christus volgen en verantwoordelijk)	De jongere ervaart wat het is om als christen op de samenleving betrokken te zijn.
Jezelf (groeien en verschil)	De jongere ervaart wat het is om een bijdrage te leveren aan de samenleving.
Anderen (verschil, samen en dienstbaar)	De jongere ervaart wat het is om met mensen van verschillende culturen, religies en levensbeschouwingen samen te leven.
Wereld (genieten en verantwoordelijk)	De jongere ervaart wat het is om samen voor de wereld te zorgen

DE SFEER VAN DE SPORT

Verhouding (tot)	Vormingsdoelen
God (Christus volgen en verantwoordelijk)	De jongere ervaart wat het is om als christen op de samenleving betrokken te zijn.
Jezelf (groeien en verschil)	De jongere ervaart wat het is om een bijdrage te leveren aan de samenleving.
Anderen (verschil, samen en dienstbaar)	De jongere ervaart wat het is om met mensen van verschillende culturen, religies en levensbeschouwingen samen te leven.
Wereld (genieten en verantwoordelijk)	De jongere ervaart wat het is om samen voor de wereld te zorgen

DE SFEER VAN DE KUNST

Verhouding (tot)	Vormingsdoelen
God (Christus volgen en verantwoordelijk)	De jongere ervaart wat het is om als christen op de samenleving betrokken te zijn.
Jezelf (groeien en verschil)	De jongere ervaart wat het is om een bijdrage te leveren aan de samenleving.
Anderen (verschil, samen en dienstbaar)	De jongere ervaart wat het is om met mensen van verschillende culturen, religies en levensbeschouwingen samen te leven.
Wereld (genieten en verantwoordelijk)	De jongere ervaart wat het is om samen voor de wereld te zorgen

DE SFEER VAN DE FILOSOFIE

Verhouding (tot)	Vormingsdoelen
God (Christus volgen en verantwoordelijk)	De jongere ervaart wat het is om als christen op de samenleving betrokken te zijn.
Jezelf (groeien en verschil)	De jongere ervaart wat het is om een bijdrage te leveren aan de samenleving.
Anderen (verschil, samen en dienstbaar)	De jongere ervaart wat het is om met mensen van verschillende culturen, religies en levensbeschouwingen samen te leven.
Wereld (genieten en verantwoordelijk)	De jongere ervaart wat het is om samen voor de wereld te zorgen

ORDENING VAN HET VORMINGSCURRICULUM: ERVARINGEN

De bouwstenen voor het vormingscurriculum zijn – bestaande of nog te ontwikkelen – vormingspraktijken. Deze vormingspraktijken worden gekoppeld aan of ontwikkeld vanuit de vormingsdoelen. In deze vormingspraktijken worden jongeren gestimuleerd om ervaringen aan te gaan en op te doen, die een vormende waarde voor ze kunnen hebben.

De overkoepelende vormingsdoelen vormen dus het referentiekader voor de koppeling en ontwikkeling van vormingspraktijken. De verschillende teams hebben hierbij de (pedagogische) taak om de overkoepelende (32) vormingsdoelen te vertalen naar vormingsdoelen die passen bij hun doelgroep.

Bij het (door)ontwikkelen van vormingspraktijken zijn een aantal ontwerpprincipes van belang:

- een opdracht op het gebied van vorming biedt een ervaring,
- die gekoppeld kan worden aan één of meer vormingsdoelen of burgerschapsvormingsdoelen,
- die ondergebracht kan worden in één sfeer (waar vanuit je uitstapjes maakt naar andere sferen), en
- waarop systematisch gereflecteerd wordt door de jongere vanuit één (of meer) van de vier perspectieven (ik, medemens, samenleving, God).

Sommige ervaringen of activiteiten in het vormingscurriculum zullen voor iedere jongere verplicht zijn. Dat zijn ervaringen waarvan we als school vinden dat iedere jongere ze in principe zou moeten opdoen. Daarnaast kan de school bepaalde ervaringen als keuzemogelijkheid aanbieden, waarbij de jongere uit meerdere mogelijkheden een aantal activiteiten kiest. Tot slot kan de jongere ook zelf ervaringen aandragen voor zijn of haar vormingsportfolio.

Deze ervaringen kunnen vervolgens onderverdeeld worden in drie categorieën:

- (i) ervaringen die binnen de school worden opgedaan,
- (ii) ervaringen die buiten de school worden opgedaan, maar door school zijn geïnitieerd en
- (iii) ervaringen die buiten de school om zijn opgedaan en door de jongere zelf zijn geïnitieerd.

Dat leidt tot de volgende matrix:

	BINNENSCHOOLSE ACTIVITEITEN	BUITENSCHOOLSE ACTIVITEITEN (DOOR SCHOOL GEINITIEERD)	BUITENSCHOOLSE ACTIVITEITEN (DOOR LEERLING GEINITIEERD)
ZELF AANGEDRAGEN ACTIVITEITEN			
KEUZEACTIVITEITEN (UIT MEERDERE MOGELIJKHEDEN)			
VERPLICHTE ACTIVITEITEN			

Figuur 2 de matrix van vormingsactiviteiten

3. WAT WORDT ER CONCREET VAN TEAMS VERWACHT?

INLEIDING

In het vorige hoofdstuk is uitvoerig beschreven hoe het Greijdanus Agoramodel een hulpmiddel kan zijn om vormende ervaringen te ordenen. Daarnaast zijn vormingsdoelen geformuleerd die helpend zijn om jongeren in contact te brengen met verschillende aspecten van de werkelijkheid. Greijdanus heeft zichzelf een inspanningsverplichting opgelegd. Daarnaast is er de wettelijke eis vanuit de overheid om bij te dragen aan burgerschapsvorming.

Het gaat er niet om jongeren in een bepaalde mal te gieten en achteraf te bepalen of jongeren in een bepaalde mate onze vormingsdoelen hebben gehaald, maar het gaat erom dat wij als Greijdanus ons eraan committeren jongeren bepaalde ervaringen op te laten doen zodat zij zich ertoe kunnen verhouden. Voor docenten moet het duidelijk zijn dat er veel ruimte is om vormingsdoelen af te stemmen op bepaalde groepen jongeren, zodat rekening gehouden kan worden met de onderwijssetting (plaats, leeftijd, onderwijssoort). Tegelijkertijd is bezig zijn met vorming niet vrijblijvend. We werken op Greijdanus toe naar een situatie waarbij we systematischer dan nu nagaan wat het effect is van vormende ervaringen die jongeren meemaken. Deze uitkomsten worden meegenomen in een volgende ronde als een nieuwe groep jongeren aan de gang gaat met de vormende ervaring.

Daarnaast willen we ook dat jongeren tijdens hun schoolloopbaan met alle levens- en oefensferen in aanraking komen. We willen dat ze vanuit verschillende perspectieven naar de werkelijkheid leren kijken en dat ze zich door reflectie leren verhouden tot de vormende ervaring die ze meemaakten.

ONTWIKKELING VAN HET VORMINGSCURRICULUM

Het kader voor vorming, burgerschapsvorming en wereldburgerschap is vastgelegd in de vorige hoofdstukken. De verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van een concreet vormingscurriculum ligt bij de teams. Docenten ontwerpen en ontwikkelen onder leiding van de adjunct een vormingscurriculum. Zij weten bij uitstek welke vormende ervaringen passend zijn voor de jongeren aan wie zij lesgeven. Daarnaast stellen

de directeuren en de voorzitter van het College van Bestuur jaarlijks een aantal doelen vast rondom het thema vorming. Deze doelen gelden voor alle vestigingen.

Voor het seizoen 2023/2024 zijn dat de volgende doelen:

1. Teams ontwikkelen een vormingslijn, inclusief thema's die de wet Burgerschapsvorming vraagt. Zo ontstaat een doorgaande vormingslijn van klas 1 t/m de examenklas.
2. Alle jongeren doen in elke periode van het schooljaar tenminste twee vormende ervaringen op waarop gereflecteerd wordt. De reflectie komt in het digitale portfolio.
3. In elk team wordt in één periode een specifiek burgerschapsthema uitgewerkt.
4. Teams ontwikkelen een activiteit waarbij jongeren nagaan wat is hebben geleerd van de vormende ervaringen die zijn aangeboden in het schooljaar 23/24. Suggesties hiervoor zijn: een oogstmoment, een vormingsdag of iets anders. De activiteit moet passen bij de jongeren waaraan het team lesgeeft.
5. Alle teams gaan (kleinschalig) na wat het effect is van de vormende ervaringen.

ONTWIKKELING VORMINGSLIJN

De vormende ervaringen die samen het vormingscurriculum vormen hebben een logische opbouw. Dat vergt overleg binnen teams, maar op termijn ook tussen teams. Ook is het noodzakelijk dat de activiteiten die bij (burgerschaps)vorming horen expliciet zichtbaar gemaakt worden.

Hieronder volgen twee voorbeelden. De eerste gaat over is een overzicht van alle elementen die we op Greijdanus belangrijk vinden rondom Brede Vorming. Het overzicht kan goed gebruikt worden om een nieuwe groep leerlingen vertrouwd te maken met wat Greijdanus onder Vorming verstaat.

HET PLEIN (EEN AGORA BEELDVERHAAL)

Dit beeldverhaal nodigt je uit om het leven vanuit meerdere kanten te bekijken. Het gaat over de wereld en hoe jij daarin staat. In het beeldverhaal sta jij op een plein. Daar ben je niet alleen! Ook staan aan de rand van het plein allerlei gebouwen. Die hebben met jouw leven te maken. Je leert bewust kijken en je wordt aan het denken gezet.

Jij, God, de Wereld

Als kind bekijk je een situatie of onderwerp vanuit jezelf. Wanneer je ouder wordt, leer je meer om je heen te zien en rekening te houden met anderen en daar zelf keuzes in te maken.

Dit verhaal gaat over jou. Je leert jezelf kennen wanneer je ouder wordt. Je ontdekt wat jij goed kunt, wat je graag wilt en wie jezelf bent.

Je bent niet alleen! God is erbij. Hij zorgt voor je bij alles wat je doet. Hij geeft leefregels die je helpen om goed te leven.

Jij leeft in deze wereld. Jij leeft in Nederland in je eigen stad of dorp. Er gebeurt veel in deze wereld. Wat is jouw plek daarin?

Thuis, Werk, Publiek & Politiek

De plekken waar je gebruik van maakt. Hier leer je dat je meerdere rollen in het leven hebt en hoe je daar (wilt) zijn.

Jij woont in je eigen huis. Daar leef je samen met familie en vrienden. Dit noem je de privé sfeer.

Jij gaat naar school of naar je stageplek. Je gaat naar de winkel en later ga je naar je werk. Dat is het tweede gebouw. Dit noem je de private sfeer.

Het derde gebouw noem je de publieke sfeer. Hier gaat het om samenleven. Hoe ga je om met mensen met een andere cultuur of een ander geloof?

Het vierde gebouw noem je de politieke sfeer. Hier leer je een politiek standpunt in te nemen. Ook leer je hoe je opkomt voor je eigen rechten en hoe je rechtvaardig omgaat met anderen en met de wereld.

Dit is de wereld in het klein. Wie ben jij in deze wereld? Wat vind jij belangrijk? En hoe kun jij helpen om goed samen te leven? Over deze vragen gaat het bij Vorming.

Het tweede voorbeeld gaat over vormende ervaringen die uitstekend geschikt zijn om burgerschap een expliciete plek te geven in de vormingslijn. Er is onderscheid gemaakt voor VMBO (voorbeeld 2.1), Havo (voorbeeld 2.2) en Vwo (voorbeeld 2.3). Bram Verhoeff is de auteur. Ter inspiratie!

VOORBEELD 2.1: VMBO BURGERSCHAPSVORMING ONDERWERPEN PER JAARLAAG:

De waarden 'Christus volgen' en 'genieten' horen bij elk onderwerp.

Jaarlaag 1:

1. Verschil: Begrip voor andere culturen, religies en denkwijzen.
2. Samen: sociale omgangsnormen, gelijkwaardigheid en verdraagzaamheid in onze Nederlandse samenleving; dus het afwijzen van onverdraagzaamheid, discriminatie.

Jaarlaag 2:

3. Dienstbaar en verantwoordelijk: Hoe bij te dragen aan een goede samenleving en schepping, en verantwoordelijk te zijn daarvoor.
4. Groei: Eigen leefstijl: gezonde leefwijze, sport en beweging, voldoende ontspanning, genoeg activiteiten, sociale hygiëne.

Jaarlaag 3:

5. Vrijheid en solidair zijn! (Autonomie en verantwoordelijkheidsbesef, ethisch handelen, Grondrechten en plichten).
6. Democratie! Kenmerken democratie, rol van de overheid, rechtsstaat en systeem, politieke agenda's, Europese politiek en invloed van de media.

Jaarlaag 4:

7. Rechten en plichten: De rechten van de mens, de burgerrechten, vrijheid van godsdienst, vrijheid van meningsuiting, stemrecht, recht op onderwijs, recht op een uitkering, enz. En participatie: actief meedoen aan de maatschappij, bijvoorbeeld door te werken, onderwijs te volgen of verantwoordelijkheid nemen in directe omgeving.
8. Duurzaamheid! Er zijn verschillende dimensies m.b.t. dit thema. De economische dimensie in burgerschap heeft te maken met het begrijpen van het financiële stelsel. De arbeidsmarkt en in welke mate geld een rol speelt. En de meest bekende dimensie: de natuurkundige en ethische kant: Breng niet meer en sneller stoffen uit de aardkorst in het milieu dan de natuur kan verwerken. Breng niet

meer en sneller natuurvreemde stoffen in het milieu dan de natuur kan verwerken. Doe geen dingen waardoor anderen beperkt worden in het kunnen vervullen van hun basisbehoeften.

VOORBEELD 2.2: HAVO BURGERSCHAPSVORMING ONDERWERPEN PER JAARLAAG:

Jaarlaag 1: De sociaal-maatschappelijke dimensie

De Greijdanus waarde 'verschil': Begrip voor andere culturen, religies en denkwijzen, en de waarde 'samen': sociale omgangsnormen, gelijkwaardigheid en verdraagzaamheid in onze Nederlandse samenleving; dus het afwijzen van onverdraagzaamheid, discriminatie. Deze dimensie heeft betrekking op de bereidheid en het vermogen om deel uit te maken van de gemeenschap en daar een actieve bijdrage aan te leveren. Het gaat hier om het functioneren in eigen woon- en leefomgeving en de acceptatie van verschillende culturen.

Jaarlaag 2: De politiek-juridische dimensie

Aandacht schenken aan beslissingsprocessen die het enkele individu overstijgen, zoals de overheid en politiek. Wat regelt de politiek? Hoe komen verschillende belangen tot hun recht? Verschillende politieke niveaus, Europees, landelijk, regionaal of gemeentelijk gebied, gaan stemmen. kenmerken democratie, rol van de overheid, rechtsstaat en systeem, politieke agenda's, Europese politiek, invloed van de media.

Jaarlaag 3: De vitaal burgerschap dimensie

Focus op je eigen leefstijl. Een gezond persoon kan beter functioneren in de maatschappij, zorg van je eigen vitaliteit en fitheid. Onderzoek naar eigen gezonde leefwijze, sport en beweging, voldoende ontspanning, genoeg activiteiten, sociale hygiëne. De Greijdanus waarde 'groei'.

Jaarlaag 4: De Greijdanus waarden

Democratie en vrijheid! De Greijdanus waarden: groeien, verschil, samen, dienstbaar, verantwoordelijk, komen in dit onderwerp bij elkaar. Belangrijk zijn de kenmerken van democratie, rol van de overheid, rechtsstaat en systeem, geld en autonomie en verantwoordelijkheidsbesef, ethisch handelen, grondrechten en plichten. Vrijheid in Christus/ vrijheid: waar-toe?

Jaarlaag 5: De economische dimensie

Het begrijpen van het financiële stelsel. Geld, werk en arbeidsmarkt. Het kennen van rechten en plichten, inzicht in eigen wensen in relatie met

de financiële middelen. Het maatschappelijk belang is hierbij van de hoogste prioriteit. Denk bijvoorbeeld aan onderwerpen als duurzaamheid, cultuur en innovatie. Dus de rol in de arbeidsmarkt, product en service, vraag en aanbod, bedrijfscultuur, consumenten en vakorganisaties, budgettering. Dus de rol in de arbeidsmarkt, product en service, vraag en aanbod, bedrijfscultuur, consumenten en vakorganisaties, budgettering. En duurzaamheid: de natuurkundige en ethische kant: Breng niet meer en sneller stoffen uit de aardkorst in het milieu dan de natuur kan verwerken. Breng niet meer en sneller natuurvreemde stoffen in het milieu dan de natuur kan verwerken. Doe geen dingen waardoor anderen beperkt worden in het kunnen vervullen van hun basisbehoeften.

VOORBEELD 2.3: VWO BURGERSCHAPSVORMING ONDERWERPEN PER JAARLAAG:

Jaarlaag 1: De sociaal-maatschappelijke dimensie

De Greijdanus waarde 'verschil': Begrip voor andere culturen, religies en denkwijzen, en de waarde 'samen' : sociale omgangsnormen, gelijkwaardigheid en verdraagzaamheid in onze Nederlandse samenleving; dus het afwijzen van onverdraagzaamheid, discriminatie. Deze dimensie heeft betrekking op de bereidheid en het vermogen om deel uit te maken van de gemeenschap en daar een actieve bijdrage aan te leveren. Het gaat hier om het functioneren in eigen woon- en leefomgeving en de acceptatie van verschillende culturen.

Jaarlaag 2: De politiek-juridische dimensie

Aandacht schenken aan beslissingsprocessen die het enkele individu overstijgen, zoals de overheid en politiek. Wat regelt de politiek? Hoe komen verschillende belangen tot hun recht? Verschillende politieke niveaus, Europees, landelijk, regionaal of gemeentelijk gebied, gaan stemmen. kenmerken democratie, rol van de overheid, rechtsstaat en systeem, politieke agenda's, Europese politiek, invloed van de media.

Jaarlaag 3: De vitaal burgerschap dimensie

Focus op je eigen leefstijl. Een gezond persoon kan beter functioneren in de maatschappij, zorg van je eigen vitaliteit en fitheid. Onderzoek naar eigen gezonde leefwijze, sport en beweging, voldoende ontspanning, genoeg activiteiten, sociale hygiëne. De Greijdanus waarde 'groei'.

Jaarlaag 4: De Greijdanus waarden

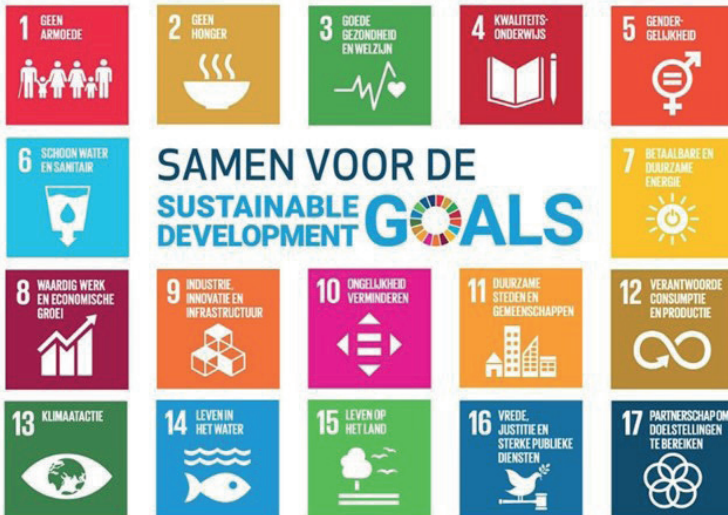
Democratie en vrijheid! De Greijdanus waarden: groeien, verschil, samen, dienstbaar, verantwoordelijk, komen in dit onderwerp bij elkaar. Belangrijk zijn de kenmerken van democratie, rol van de overheid, rechtsstaat en systeem, geld en autonomie en verantwoordelijkheidsbesef, ethisch handelen, grondrechten en plichten. Vrijheid in Christus/ vrijheid: waar-toe?

Jaarlaag 5: De economische dimensie

Het begrijpen van het financiële stelsel. Geld, werk en arbeidsmarkt. Het kennen van rechten en plichten, inzicht in eigen wensen in relatie met de financiële middelen. Het maatschappelijk belang is hierbij van de hoogste prioriteit. Denk bijvoorbeeld aan onderwerpen als duurzaamheid, cultuur en innovatie. Dus de rol in de arbeidsmarkt, product en service, vraag en aanbod, bedrijfscultuur, consumenten en vakorganisaties, budgettering. Dus de rol in de arbeidsmarkt, product en service, vraag en aanbod, bedrijfscultuur, consumenten en vakorganisaties, budgettering.

Jaarlaag 6: Leiderschap, rentmeesterschap en genieten

De toekomst: een stappenplan voor een duurzame, eerlijke en rechtvaardige wereld. Belichting van de ethische kant: Breng niet meer en sneller stoffen uit de aardkorst in het milieu dan de natuur kan verwerken. Breng niet meer en sneller natuurvreemde stoffen in het milieu dan de natuur kan verwerken. Doe geen dingen waardoor anderen beperkt worden in het kunnen vervullen van hun basisbehoeften.

Het belang dat Greijdanus aan Vorming hecht blijkt ook uit de inrichting van een Auctoraat Brede Vorming. Een Auctoraat is een vindplaats voor onderzoek en ontwikkeling in het VO. Auctoraten zijn geïnspireerd op de practoraten in het MBO en lectoraten in het HBO.

Het Auctoraat Brede Vorming kent drie pijlers:

1. In de werkplaats ligt de focus op het ontwikkelen vormende ervaringen. Daarnaast is er in elke vestiging tenminste één collega aangesteld die samen met de auctor ondersteunende materialen ontwikkelt die vrij gebruikt kunnen worden door alle collega's. Denk bijvoorbeeld aan reflectievormen die gebruikt kunnen worden na afloop van een vormende ervaring.
2. Het Auctoraat kent ook een onderzoekhoek waar – in samenwerking met externen - (evaluatief) onderzoek gedaan wordt aan de effecten van de vormende activiteiten op leerlingen. Denk aan narratieve visitaties, maar ook aan het ontwikkelen, uitvoeren en evalueren van nieuwe vormende ervaringen.
3. In de broedplaats vindt verdere conceptuele doordenking van het thema 'Brede Vorming' plaats, met als doel om de opgedane kennis: 1) te gebruiken voor het verder ontwikkelen van het vormingscurriculum en 2) verder te verspreiden via presentaties en/of publicaties.

4. WAT WORDT ER ZICHTBAAR GEMAAKT VAN VORMING?

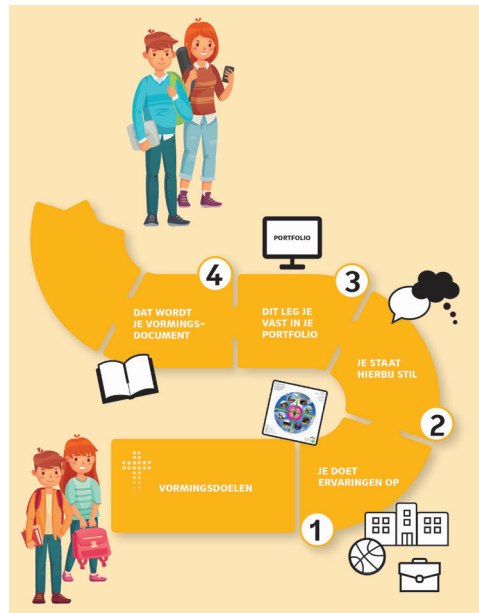
In dit hoofdstuk wordt uitgelegd hoe de vorming van jongeren inzichtelijk wordt en hoe zij kunnen reflecteren op hun eigen vorming. Hierbij zal ook aandacht besteed worden aan het presenteren van vorming en het digitaal portfolio.

WERKWIJZE

In onderstaand model is in grote lijnen uitgewerkt welke fases een jongere doorloopt in zijn vormingsproces op Greijdanus.

REFLECTEREN OP VORMING

Bij vorming is het niet alleen van belang om jongeren uit te dagen om (mogelijk) vormende ervaringen aan te gaan en op te doen. Het is ook van belang dat jongeren reflecteren op wat ze zich eigen maken in die ervaringen. Hoewel mensen zich vaak pas na lange tijd bewust worden van hun vorming, neemt dat niet het belang weg om gaandeweg het vormingsproces stil te staan bij de eigen ontwikkeling.

Leidende vragen in dit reflectieproces zijn:

- Hoe ben je door de ervaringen anders naar God, jezelf, anderen en de wereld gaan kijken?
- Welke beelden, interesses en kwaliteiten heb je je eigen gemaakt in de ervaringen?

⁹ Henk Procee gebruikt in dit verband het – mogelijkterwijs behulpzaam – beeld van de cultureel antropoloog. Iemand kan zichzelf en de diverse maatschappelijke rollen bekijken als een uiterst merkwuurdig stam met vreemde gebruiken en bizarre regels en zich daar hartelijk over verbazen. Vanuit die verbazing valt dan veel te leren. Volgens Procee is daarmee ook het psychologische bezwaar de wereld uit dat aan reflecteren-als-leren-van-fouten kleeft: ervaringen worden niet onder een negatief voorteken geplaatst, maar zij vormen het min of meer neutrale, zij het doorleefde, materiaal om ontdekking aan te doen.

- Hoe kun je je ervaringen ordenen? Wat ken je wel en wat ken je niet? (De ervaringen worden bekeken en geplaatst binnen het geheel van het Greijdanus Agoramodel)

De ervaringen van jongeren vormen het materiaal waarop gereflecteerd wordt, de voedingsbodem voor het opdoen van inzichten. De docent vervult de rol om jongeren te helpen bij hun zoektocht en bij te dragen aan het proces van ontdekken. Dit betekent dat het reflecteren op vorming niet beoogt dat elke jongere dezelfde ontwikkeling doormaakt. Een goed reflectieproces heeft de belofte in zich dat jongeren inzichten opdoen en dat hun persoonlijke en maatschappelijke functioneren wordt versterkt. Hoe het reflectieproces concreet wordt vormgegeven is aan de verschillende teams, in het volgende worden enkel de kaders geschetst waarbinnen het proces zich moet afspelen.

De werkgroep Vorming heeft reflectievormen ontwikkeld die aangepast mogen worden voor de specifieke doelgroep. De materialen zijn vindbaar in de Teams-omgeving.

DE ROL VAN DE REFLECTIEPARTNER (DOCENT, MEDELEERLING OF DE JONGERE ZELF)

Reflectie vereist twee partijen, of die nu over twee mensen verdeeld zijn of in een persoon tegelijk aanwezig. De ene partij heeft ervaringen opgedaan en wil die al reflecterend onderzoeken, de andere partij – de reflectiepartner – vervult een dienende rol. De reflectiepartner zorgt voor de nodige afstand tot de doorleefde ervaring, stelt doordringende vragen, opent nieuwe perspectieven, en is niet snel tevreden met antwoorden.⁹ Daarbij heeft de reflectiepartner één doel voor ogen: het ondersteunen van het vormingsproces van de ander. Waar die ander inhoudelijk precies uitkomt is niet zo belangrijk, wel belangrijk is de kwaliteit van het proces.

Het ligt op het eerste gezicht voor de hand dat de mentor de rol van reflectiepartner op zich neemt, aangezien hij/zij het gemakkelijkst het geheel van activiteiten en ervaring van de jongeren in zijn mentorklas kan inzien en overzien. Het is wel van belang dat er in dit verband oog is voor de lastenverzwaring van de mentor (en dat die lastenverzwaring cyclisch geëvalueerd wordt).

VORMING

greijdanus
KOM LEREN, GELOVEN, LEVEN!

